

EDITORIAL

Editorial: Catalunya-Espanya: del conflicte al diàleg polític?

Pere Almeda

Imatge de l'exterior de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera, el matí de la votació de l'1-O. Igualada, 1 d'octubre de 2017. Il·lustració: Marc Torices

Després de gairebé tres anys de l'1 d'octubre de 2017 des del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis (CETC) i la Revista IDEES iniciem un espai de reflexió centrat en analitzar el conflicte polític Catalunya - Espanya i els fets que han succeït en els darrers anys. Ens mou la voluntat de contribuir a fer una diagnosi compartida a través de veus plurals i diverses del que és, sens dubte, una de les crisis polítiques i constitucionals més greus de l'Europa contemporània recent. Però sobretot, tenim l'ambició d'esperonar el debat acadèmic, polític i social per intentar traçar noves vies i propostes que ens permetin endreçar les alternatives de futur que han d'alimentar un diàleg polític urgent.

Aquest no és un tema nou per a nosaltres. La reflexió orientada a pensar el país i el seu autogovern ha estat sempre una constant des de la fundació del CETC ara ja fa més de trenta anys. Durant tot aquest temps, la Revista IDEES i mentre s'editava en format exclusivament en paper, ha dedicat un conjunt de monogràfics a l'anàlisi del projecte polític del catalanisme, a estudiar les característiques del nostre sistema institucional o a promoure la reflexió sobre el desenvolupament de l'autogovern de Catalunya i la seva relació amb l'Estat. Molt vinculat també amb l'anterior, són nombrosos els articles que han reflexionat sobre la situació de la democràcia, els seus valors i principis, així com sobre els desafiaments i reptes que viuen les democràcies liberals d'avui. Des de CETC-IDEES s'ha intentat sempre també ser molt presents en els debats propis de l'agenda política de cada moment. En els darrers anys, IDEES ha participat de la majoria de temes que bullien a la societat catalana i en especial, d'ençà de la sentència del TC sobre l'Estatut d'Autonomia de

Catalunya. En aquest sentit, s'han publicat dossiers i organitzat activitats vinculades a les demandes i a l'exercici del dret a l'autodeterminació, s'han tractat aspectes clau com ara el debat entorn la legitimitat de la secessió tant a nivell intern, com des d'una perspectiva comparada i internacional o darrerament hem analitzat l'evolució del concepte de sobirania en el marc d'una Europa en transformació.

És doncs, des d'aquest bagatge històric del CETC i una vegada consolidada la nova etapa d'IDEES ara en format digital, que reprenem el fil d'anàlisi d'aquesta realitat política més propera, malgrat que darrerament ens havíem centrat en d'altres matèries que són també crucials pel nostre esdevenir col·lectiu. No podem deixar de lamentar que massa vegades el debat sobre "el procés", s'ha convertit en un "monotema" que ha eclipsat molts altres àmbits de debat urgent pel país i que requereixen tota l'atenció. Tenim clar doncs, que no volem ser una veu més en la cacofonia col·lectiva enmig del brogit de les xarxes socials. La nostra missió és intentar escoltar el batec del moment contemporani que vivim, ple d'incerteses i també d'oportunitats, tot contribuint a informar al Govern i a aportar una perspectiva global sobre els grans temes de debat públic que ens ocupen. I no podem escoltar els neguits actuals que ens envolten sinó atenem de nou al conflicte estructural i secular que condiciona la societat catalana i espanyola, i que s'ha accelerat en els darrers anys.

Som conscients de les dificultats, a tots nivells, de reprendre amb "normalitat" el debat sobre la situació política de Catalunya i de retruc també la d'Espanya

Som conscients de les dificultats, a tots nivells, de reprendre amb "normalitat" el debat sobre la situació política de Catalunya i de retruc també la d'Espanya. Són moltes les emocions i les tensions que tant a nivell col·lectiu com individual hem viscuts durant aquests anys i sens dubte condicionen la nostra predisposició i els biaixos propis alhora d'afrontar el debat. No hi ha pretensió de neutralitat en els posicionaments, com tampoc no hi ha neutralitat en les paraules que expressem. Aspirem però a fer d'aquest espai un exercici d'honestetat intel·lectual per part de tots els que hi participen, orientat a contrastar posicions i a fer avançar la deliberació pública des del rigor i en el marc de la raonabilitat democràtica dels plantejaments.

Constatem però que una de les conseqüències d'aquests anys d'alta intensitat política és que s'ha malmès una part del llenguatge, abusant i desdibuixant alguns conceptes, mentre s'afeblia també la credibilitat del discurs públic i de les institucions, davant la incapacitat de revertir o canalitzar democràticament una crisi estructural d'aquestes dimensions. Un declivi que, d'altra banda, tampoc és aliè a les tensions de les democràcies liberals d'arreu, però que el conflicte ha accentuat amb perfil propi i que ens convé recompondre i redreçar ràpidament.

A més, d'ençà de la tardor de 2017, el debat polític real ha quedat aturat. O hauríem de dir

millor, interromput. I ens hem estancat en una espera pertorbadora marcada pels diferents *momentums* fruit de la inestabilitat que deriva del propi conflicte i sobretot per la judicialització de la política i la persecució penal de l'independentisme que ho ha condicionat tot. A més, molts debats previs han quedat ràpidament obsolets o superats pels fets esdevinguts i pertocaria, ara, qüestionar quins plantejaments sobreviuen i quins poden ser útils i fèrtils per encarar les properes etapes.

Corroborem també que la magnitud i intensitat del conflicte polític viscut té el perill de deixar la terra cremada, havent esgotat una part cabdal de les energies polítiques de més d'una generació. Unes energies, expectatives i horitzons que uns i altres havien depositat en el cicle polític que es va obrir amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006 i que no haurien de malbaratar-se. No podem deixar, doncs, de sentir inquietud quan alguns afirmen, fent gal·la de realisme polític, que hauran de passar vint anys abans no puguem superar la crisi oberta pels fets de la tardor de 2017. Un pragmatisme que podria derivar en cinisme sinó esmercem tots els esforços necessaris per evitar aquest malbaratament de temps col·lectiu. Diguem-ho ben clar: congelar el diàleg i bloquejar-lo evitant prendre decisions que permetin superar la crisi estructural que arrosseguem, seria una greu irresponsabilitat per part de totes aquelles institucions i actors polítics que hi intervenen. La cronificació del conflicte comporta la degradació del debat públic i de les institucions democràtiques i, sobretot, l'abandonament de moltes oportunitats que podríem assolir col·lectivament, si fóssim capaços de superar i resoldre aquest conflicte secular i històric, d'acord amb la lògica d'una democràcia avançada que hauríem de tenir a l'abast.

És des d'aquest neguit compartit, doncs, que obrim aquest espai per intentar avançar des del que ens pertoca: les idees i el pensament. Ens mou la necessitat de trencar l'escepticisme i la pusil·lanimitat del "no hi ha res a fer" i la urgència d'aportar major claredat a la confusió i el desconcert del moment actual; també, volem transcendir la inèrcia de l'status quo i la desídia dels que tot ho converteixen en impossible mentre s'instal·len en el bloqueig permanent; i, si podem, volem contribuir també a deixar enrere les retòriques més simplistes i les lògiques de suma zero o del pitjor, millor. Agradi més o menys, sabem que res pot continuar igual després dels intensos anys viscuts i esperem que més aviat que tard la reforma o la transformació ha de ser viable i possible.

Aquest, però, no vol ser un exercici voluntarista o purament ben intencionat i carregat d'una certa ingenuïtat política. Coneixent la complexitat de les dinàmiques polítiques, només serà possible sortir de l'atzucac actual si obrim espais inesperats fins ara. Sabem que la resolució dels conflictes o la sortida de les crisis polítiques profundes depenen majoritàriament de la correlació de forces i la lògica del poder però, en una democràcia avançada, la legitimitat d'un sistema també hauria de dependre de l'intercanvi d'arguments i d'una deliberació de qualitat per trobar, al capdavant, una sortida justa o acceptada per a totes les parts.

En aquest sentit, la posada en marxa de la Taula de Diàleg entre els dos Governos que ha marcat la investidura i l'inici de mandat de Pedro Sánchez escenificava una oportunitat interessant a explorar però, de moment, ha quedat aturada sota els efectes de la pandèmia i la urgència sanitària, i a dia d'avui no ha tingut més recorregut.

Fins ara han sigut massa pocs els intents d'impulsar un debat creuat i obert sobre com afrontar el diàleg i la negociació política i sobre quines premisses. S'han posat en marxa algunes iniciatives des de certs àmbits, principalment de la societat civil i algunes institucions, que de manera tímida volien esperonar un nou clima polític i propiciar un nou enraonar col·lectiu. Però es troben a faltar propostes més ambicioses que acompanyin social i intel·lectualment el debat polític urgent que necessitem a molts nivells.

Malgrat l'escepticisme sobre les possibilitats que avanci el diàleg polític a curt termini, volem escoltar veus plurals i diverses que ajudin a teixir una diagnosi amb molts capes i explorar les opcions plausibles de futur

Així, malgrat l'escepticisme sobre les possibilitats que avanci el diàleg polític en el curt termini, iniciem aquest exercici per contribuir a ordenar el debat. Volem escoltar veus plurals i diverses que ajudin a teixir una diagnosi amb moltes capes i, sobretot, explorar específicament les opcions plausibles de futur. Ens agradaria defugir les actituds que responguin als tacticismes de partit orientades a la propera contesa electoral o a les veus que pretenguin únicament satisfer els respectius espais polítics. Ans al contrari, posem en marxa aquest espai amb una clara perspectiva crítica, proposant noves dinàmiques per allunyar-nos dels llocs comuns. L'ambició hauria de ser la d'obrir camins i explorar la creativitat de l'àgora política, en el sentit que ho expressava Hannah Arendt: pensant plegats des del pluralisme la comunitat política que volem o podem ser [1]. Només assumint certs riscos i innovant políticament, podrem sortir de la paràlisi i el temps mort que no ens porta a enlloc. Aquest és l'esperit amb el qual hem animat a les persones contactades a fer les seves aportacions.

També sabem, però, que les presses en els temps polítics són massa sovint un error per arribar a bon port. Els canvis estructurals arriben després de moltes voltes de la història, però sempre necessiten d'un primer moment on es couen i afloren les idees; més endavant, si aquestes idees arrelen, es socialitzen i són compartides per les bases dels moviments socials i polítics, poden esdevenir hegemòniques i, davant l'expectativa de canvi, poden trobar lideratges col·lectius i sòlids, que relliguin la necessitat amb la oportunitat històrica per tirar-les endavant.

En un món en shock enmig de la pandèmia i en plena transformació de paradigmes, el nostre conflicte paradoxalment no evoluciona i segueix enquistat. Ens agradaria pensar, però, que estem en el *flow* d'aquell proverbi oriental que diu que, a vegades, els canvis més importants succeeixen o comencen a produir-se quan sembla que tot estigui aturat i no passi res. La nostra missió, doncs, és la d'impulsar el debat, participar en la cocció de les idees i la formulació de propostes. Esperem que, després, algunes d'aquestes idees puguin cristal·litzar fruit de la interacció dels actors polítics, socials, institucionals i la ciutadania, si el context de diàleg és substantiu i la negociació política és, finalment, consistent. Aquest és el nostre propòsit.

Com estructurarem el debat?

Crear un espai i una dinàmica de debat constructiu en el marc d'un context atiat pel bloqueig i la polarització en les diferents esferes de discussió pública no és una empresa fàcil. A més, com dèiem abans, el debat real s'ha de reprendre de nou i en alguns casos pràcticament des de zero. A la vegada són moltes les preguntes que resten pendents de respondre des de que hem entrat en aquest *impasse* polític. Per evitar, doncs, el risc d'una conversa estèril o improductiva hem optat per definir el lloc de partida des del qual interpel·lar als autors i autores que participen d'aquest espai. Seria un error concentrar l'anàlisi només en els actors polítics o les institucions catalanes i a la vegada no incorporar també la visió des de l'Estat o menystenir la dimensió europea en la que s'insereix aquest conflicte. Així, hem volgut segmentar la discussió en quatre eixos que estan interrelacionats i que a la vegada reflecteixen les diferents dimensions del conflicte. Quatre eixos que hem conceptualitzat conjuntament amb els coordinadors i que estan estructurats de la següent manera:

1. El debat dins de l'independentisme - Coordinat per Jordi Muñoz.
2. El debat polític a Catalunya - Coordinat per Jordi Amat i Gemma Ubasart.
3. El debat sobre el conflicte des de la perspectiva de l'Estat - Coordinat per César Colino i Ignacio Molina.
4. El debat des de la dimensió europea - Coordinat per Jaume López, Zelai Nikolas i Mario Zubiaga.

Òbviament, aquesta proposta metodològica podria organitzar-se d'una altra manera i d'acord amb un debat més ampli i general. Tanmateix, la definició d'aquestes quatre dimensions ens permet estructurar i ordenar els debats existents i objectivar-los de manera parcial, però la vegada amb una lògica complementària amb la resta. Un exercici que hauria de permetre entreveure una visió força completa i alhora clarificar algunes de les contradiccions, les síntesis i les alternatives futures que es dibuixen, així com també algunes de les estratègies per aconseguir-les. Proposem, doncs, quatre punts de partida amb voluntat que els textos es puguin llegir en diàleg entre si, dins de cada eix i també en relació als altres. Cerquem i incloem visions contraposades per obtenir una imatge més real i aproximada dels diferents posicionaments, per destriar-ne les propostes plausibles que poden emmarcar l'agenda política en relació al conflicte. Un exercici que caldrà interpretar d'acord amb el context més ampli dels debats col·lectius que es produeixen.

La figura de la coordinació, com a veu autoritzada i reconeguda, ens permet donar forma a les preguntes inicials del debat, tal i com expliquen els respectius textos introductoris que obren la porta a la discussió. Vull agrair especialment a Jordi Muñoz, Gemma Ubasart, Jordi Amat, Ignacio Molina, César Colino i a Jaume López la seva predisposició a col·laborar en aquesta iniciativa i compartir els objectius que ens proposem, així com la seva lucidesa i bon fer a l'hora de plantejar els diferents debats. Conjuntament amb tots ells, s'ha convidat a participar en aquest espai a persones expertes i rellevants amb ascendència en els diferents posicionaments ideològics presents en cadascuna de les dimensions sobre les quals hem estructurat el debat. S'ha valorat oportú iniciar aquest exercici de reflexió i proposta anant més enllà dels lideratges que han estat en la primera línia de les

institucions o de les forces polítiques protagonistes d'aquests darrers anys. En aquesta primera selecció, i sense ser exhaustius, s'ha anat a buscar a persones representatives de les diferents sensibilitats, amb capacitat d'incidència i d'altaveu, però també de respondre amb rigor i tota llibertat a les preguntes que s'han formulat, superant qualsevol contenció orgànica. Veus diverses i plurals, buscant l'equilibri de gènere i també generacional, que reflecteixin les tensions i els debats oberts tant en l'àmbit acadèmic, com també en el món polític i social.

Tot exercici té també les seves excepcions i, entre la llista llarga de més de cinquanta noms inicials que conformen aquesta primera selecció, hem volgut incloure a Jordi Cuixart i a Jordi Sànchez, per l'interès del seu testimoni i visió, i també com un acte imprescindible de fer present la seva veu, tenint en compte la seva situació actual, condemnats injustament i empresonats aviat farà tres anys. El valor de les paraules que poden aportar en l'afany de la seva lluita política és rellevant pels escenaris futurs que s'han de començar a entreveure.

A partir del llançament d'aquest dossier monogràfic i fins que acabi l'any 2020 publicarem, una vegada al mes, dos o més articles per cada eix d'anàlisi, fins a completar més d'una seixantena d'autores i autors, una massa crítica important, i a qui volem agrair especialment haver acceptat participar en aquest número especial d'IDEES. Finalment, hem previst que els articles del quart eix d'anàlisi *"El debat des de la dimensió europea i internacional"* es publiquin tots de cop el novembre-desembre d'aquest any.

Sense entrar en el fons dels temes, permeteu-me uns quants apunts al voltant de cadascun dels eixos que permetin identificar alguns dels propòsits editorials d'aquesta iniciativa.

El debat dins de l'independentisme

Catalunya no és a data d'avui un estat o una república independent. Bona part dels lideratges de l'independentisme són a la presó o a l'exili i molts altres són encara perseguits judicialment. Els principals partits independentistes discrepen aparentment, en la diagnosi i lectura de l'1-O i apareixen dividits davant de l'estratègia i objectius a seguir en el curt i mig termini. Els dos partits majoritaris de l'independentisme conformen una coalició de Govern, més estable del que inicialment semblava malgrat discrepàncies de fons i a l'espera de que es convoquin unes noves eleccions al Parlament de Catalunya. Aquesta podria ser una radiografia telegràfica del moment actual, però explica molt poc sobre el debat de fons de quina és l'estratègia de l'independentisme avui.

Aquests anys de convulsió política i intensa mobilització que va desembocar en el referèndum de l'1-O, la declaració fallida del 27-O i la judicialització i repressió dels lideratges del "procés" ha tingut efectes a molts nivells. Un dels més evidents és que després de l'1-O i l'aplicació del 155 per part de l'Estat, el moviment independentista ha entrat en un *impasse* paralitzant i a la vegada de resistència i redefinició estratègica. Un moment que ha comportat discrepàncies de fons sobre la lectura d'allò que ha succeït i posicionaments contradictoris sobre com continuar l'anomenat procés d'emancipació

nacional.

La reubicació dels diferents espais segons la lectura del que ha passat i el tacticisme propi dels partits sobre com encarar el present i futur, té a veure molt amb la lluita constant per l'hegemonia dins d'aquest espai polític i la lògica pròpia d'un moviment que és transversal i molt plural ideològicament. La fragmentació en múltiples sigles, sovint contradictòries de l'antic espai de Convergència ha afegit confusió en el debat. Mentrestant, ERC optava per una reubicació pragmàtica i crítica de l'estratègia a seguir i les CUP redefinien els seus posicionaments mentre revisitaven una acció política no exempta de contradiccions. A la vegada, és significatiu que els dos moviments socials més representatius del sobiranisme Òmnium Cultural i l'Assemblea Nacional Catalana, adoptaven també posicions i actituds diferents: Òmnium, centrats en la denúncia de la deriva autoritària i repressiva de l'Estat i la necessitat d'anar buscar majories més àmplies; mentre l'ANC en canvi, ha mantingut viva la reivindicació de la voluntat expressada l'1-O per una part de la ciutadania de Catalunya.

La reubicació dels diferents espais segons la lectura del que ha passat i el tacticisme propi dels partits sobre com encarar el present i futur té molt a veure amb la lluita constant per l'hegemonia dins l'independentisme

Són molts però els factors exògens a l'independentisme que cal considerar per comprendre com hem arribat fins a la situació actual i que han condicionat l'evolució del procés, el desenllaç de la tardor de 2017 i els fets posteriors. Bona part d'aquests factors externs tenen molt a veure amb l'actitud i les accions de l'estat espanyol: començant per la intransigència a qualsevol diàleg sobre les demandes que plantejava la majoria social i política a Catalunya; continuant per la duresa de la repressió policial i també simbòlica de l'1-O; la judicialització i condemna per sedició imposada pel Tribunal Suprem o el desplegament d'una estratègia repressiva contra l'independentisme. Un altre factor determinant, és també la reacció i passivitat de la comunitat internacional i en especial de la UE, respecte el conflicte a Catalunya i a Espanya. Malgrat l'atenció mediàtica en els moments àlgids de la tardor de 2017, ni la comunitat internacional, ni la UE s'han implicat obertament en el conflicte o han gosat interferir de manera directa en els afers interns d'un estat sobirà com algunes veus predicaven.

Tanmateix, és vital per analitzar el que ha succeït i potser encara més pertinent pel propi moviment independentista, intentar comprendre els factors i les lògiques de dinàmica interna que han marcat les estratègies de l'independentisme durant aquests anys. Aquells aspectes que depenen dels principals actors i subjectes d'aquest moviment. Són moltes les preguntes i els debats pendants que té l'independentisme tal i com expressa Jordi Muñoz en la introducció d'aquesta secció. El propi Muñoz formula una sèrie de preguntes a les autores i autors, que poden servir de guió per donar forma a la discussió sobre el moment actual de l'independentisme. Ens proposem doncs, reprendre un debat en obert, que contribueixi a fer una diagnosi dels encerts i els errors, en un exercici crític i

imprescindible d'anàlisi d'aquests anys cabdals. A la vegada, creiem igualment fonamental el contrast públic i la discussió sobre les possibles estratègies a seguir i la reflexió sobre els objectius a definir en el curt i mig termini.

Només a benefici d'inventari, formularia també algunes qüestions més concretes al moviment independentista que couen en els debats pendents i que podrien interrelacionar-se amb els altres eixos que hem estructurat:

1. Vist ara amb una certa perspectiva, quina part del discurs de l'independentisme previ a l'1-0 caldria revisar o esmenar? En quin sentit es podria transformar un nou discurs orientat a la mobilització?
2. Va subestimar l'independentisme la correlació de forces, el poder i els recursos de l'Estat alhora de fer prevaldre la legalitat i defensar els seus interessos?
3. És viable i té recorregut polític parlar de l'1-O com un mandat democràtic a defensar? Com pensa l'independentisme assolir la legitimitat que necessita per obtenir reconeixement internacional?
4. De quina manera l'independentisme pot generar un major consens social i transversal al voltant dels mecanismes de decisió que persegueix? És possible arribar a un acord sobre el procediment per resoldre el conflicte més enllà de l'independentisme? És l'escenari de reconeixement i consulta a un doble demos una possibilitat a explorar?
5. Què hauria de fer l'independentisme per fer prosperar el diàleg dins de Catalunya i guanyar la confiança d'aquells que s'hi oposen? Quins acords hauria d'estar disposat a arribar l'independentisme, més enllà del propi moviment independentista, dins de Catalunya i també amb l'Estat? Quin escenari es podria promoure des de l'independentisme que sigui assumible pels contraris a la independència? Seria possible definir objectius progressius i alternatius en el temps en funció de l'evolució política i sociològica de Catalunya i de l'Estat?
6. Què hauria de fer l'independentisme si es troba de nou en un escenari de bloqueig de l'Estat, impossibilitat de referèndum i amb una correlació de forces desfavorable? Com s'avaluen els moments de protesta, desobediència i autoorganització derivats de la judicialització política?
7. És l'exercici de l'autogovern, encara que limitat i mutilat per l'Estat, una eina útil al servei de la ciutadania per mostrar el model de República que es persegueix? Quins objectius s'ha de plantejar l'autogovern mentre l'horitzó de la República no s'assoleixi? El desplegament de polítiques avançades de benestar, cohesió social i lluita contra les desigualtats poden ser un bon camí per assolir majors consensos?

El debat polític a Catalunya

Les eleccions del 21 de desembre de 2017 convocades de manera excepcional pel Govern Rajoy després d'aplicar l'article 155 de la Constitució Espanyola, segurament reflecteixen el clímax de la divisió política a Catalunya. Els resultats d'aquelles eleccions donaren com a força més votada a Ciutadans-Ciudadanos, però van propiciar la conformació d'una nova

majoria independentista i, no sense molts problemes, la formació de Govern. Els fets de la tardor de 2017 representen però, el moment àlgid del creixement de la polarització a Catalunya atada per l'espiral d'esdeveniments que van succeir i també per determinats actors polítics, interessats en la idea d'una fractura de la societat catalana. L'amenaça de la divisió civil i social pronosticada per l'ex-president José Maria Aznar, forma part de l'estratègia i el projecte polític d'una part de l'espanyolisme i durant aquelles dates es va accentuar per aturar el moviment a favor de la independència. Així mateix, la dinàmica independentista vorejant les costures de la legalitat espanyola i desobeint els tribunals per organitzar un referèndum d'autodeterminació i finalment la seva celebració amb les imatges inaudites de repressió policial, tancament de col·legis electorals i confiscació de les urnes per votar, van acabar de tensionar a la ciutadania catalana que va viure amb temor i frustració els esdeveniments polítics d'aquells dies.

Tal i com afirma l'experta Jennifer McCoy, *"quan les societats es polaritzen al voltant de divisions que reflecteixen debats no resolts, presents ja en la base del país, és més probable que l'esmentada polarització resulti duradora i nociva"* [2]. Efectivament, la dinàmica de blocs i una polarització intensa afebleix enormement la qualitat de la democràcia i pot arribar a enquistar els problemes i dificultar la seva resolució. Trencar aquesta dinàmica, implica propiciar una desescalada en la qual, els discursos públics i els lideratges d'un costat i de l'altre hi tenen també molt a dir. El seu relat i la seva retòrica condicionen el camí per desfer la polarització i els mitjans també hi tenen un rol determinant.

En aquest sentit, la intensitat del conflicte que hem viscut ha polaritzat efectivament les opinions provocant que les persones o grups es posicionessin en un sentit o un altre. Si a això li afegim la repressió policial i judicial que aguditza els efectes emocionals de la divisió política, la tensió social corria el risc d'agreujar-se. Tal i com expressa Kristian Herbolzheimer, *"aquest fenomen es converteix en preocupant quan es desenvolupen dinàmiques que redueixen la complexitat dels conflictes a visions binàries de 'bons i dolents', alimenten la confrontació -'nosaltres contra ells'- i construeixen veritats absolutes que desconfien o desqualifiquen les opinions divergents"* [3]. Malgrat aquests moments de tensió creixent, podem afirmar, sense cap dubte, que durant tot aquest temps la fractura a Catalunya no s'ha produït i la convivència social i cívica s'ha mantingut.

El cas de Catalunya, però, contrasta amb el context polític espanyol on la forta polarització política i social ha determinat gairebé sempre les dinàmiques i la seva cultura política. La polarització però, és avui un fenomen creixent a nivell global que qüestiona l'estabilitat i la qualitat de les democràcies d'arreu i que posa en relleu les fractures ocasionades per les desigualtats, l'exclusió socioeconòmica o d'altres factors polítics.

El context de polarització que ha aflorat a Catalunya es fa més evident també perquè contrasta amb el que fins fa uns anys s'anomenava l'oasi català. Un concepte que servia per definir una etapa de consensos i equilibris que des de la transició havia predominat en la política catalana. Uns acords o consensos que es van anar trencant a mesura que es constataren les conseqüències i els desequilibris que produïa l'acció centralitzadora de l'Estat en relació a Catalunya i els incompliments dels acords i principis que havien inspirat el pacte territorial. L'Estatut de 2006 fou l'intent de reequilibrar aquesta pèrdua de poder a

tots nivells i de laminació de les competències i capacitats de l'autogovern de Catalunya. La sentència de 2010 del Tribunal Constitucional, ensorra totes les expectatives i acaba encenent la metxa del que ha vingut des de llavors.

La complexitat del conflicte però no s'esgota només en el període de l'anomenat "procés", sinó que va molt més enllà en el temps i és secular. I els períodes de tensió i revolta també. Com va descriure magistralment Josep Fontana, les protestes catalanes han estat sempre un dels elements que han conformat la identitat històrica de Catalunya i impregnen la seva cultura política: de les revoltes remences a la setmana tràgica [4]. El que segurament és més sorprenent, és arribar al segle XXI en el marc d'una Europa democràtica i liberal i continuar en la mateixa tessitura que els darrers segles.

L'especificitat dels sistemes democràtics però, no recau en l'absència de conflicte, sinó en l'establiment d'un conjunt d'institucions a través de les quals els conflictes es poden canalitzar i afrontar de manera democràtica. Si els sistemes polítics no són porosos i sensibles a les demandes de la ciutadania o de les minories, sinó es revisen les estructures, vehiculant les noves necessitats socials, negociant i acomodant les reivindicacions polítiques, el conflicte està servit i el sistema entre en una crisi estructural i de legitimitat com el que viu l'Estat a Catalunya.

En situacions de crisi política intensa com la que hem viscut, els experts en mediació de conflictes parlen de la necessitat de crear el que anomenen infraestructures pel diàleg i la negociació que han de permetre sortir de les dinàmiques polaritzants. També es recomana activar uns *agents pel canvi*, a través de persones o institucions respectades que poden aplegar diferents sensibilitats i trobar punts d'acord i de transformació.

L'especificitat dels sistemes democràtics no recau en l'absència de conflicte, sinó en l'establiment d'institucions a través de les quals els conflictes es poden canalitzar i afrontar de manera democràtica

En aquest sentit, és imprescindible crear noves dinàmiques que permetin la interacció de les diferents posicions polítiques i reemprendre un diàleg que mai s'hauria d'haver interromput. Un bon començament per una gestió positiva de la crisi política, podria ser el reconeixement de l'existència del conflicte, així com de la seva naturalesa. Un reconeixement que també es podria fer extensiu a la legitimitat de les parts de defensar el seu projecte d'acord amb els principis dels sistemes liberals i democràtics. També seria saludable la transformació del conflicte en una dinàmica de retrobament i empatia. Un exercici d'acceptar els errors propis que uns i altres han comés que estaria bé explicitar, tal i com plantegen Jordi Amat i Gemma Ubasart quan interpel·len als autors i autores que col·laboren en aquesta secció i potser també com un camí per acceptar la legitimitat dels arguments dels altres.

D'acord amb aquesta lògica, s'obren algunes de les preguntes a considerar en aquest

àmbit:

1. És desitjable i possible rebaixar el nivell de polarització política i crear un dinàmica de reconeixement mutu a pesar de la divisió política? És possible sortir de l'empat infinit entre blocs, del diàleg de sords i de les dinàmiques de suma zero? És possible transformar el conflicte? Quins serien els primers passos a fer? Quins incentius podrien tenir els actors polítics per anar a buscar acords dins de Catalunya? Es considera necessari o desitjable crear mecanismes pel diàleg cívic i social?
2. Podria ser l'amnistia política un punt d'encontre?
3. Seria possible un retrobament del catalanisme polític per conformar un acord que superi la dinàmica de blocs i traslladar una proposta de negociació conjunta a l'Estat? Quins podrien ser els continguts d'aquest acord? L'acord podria incloure també alternatives sobre els mecanismes de decisió?
4. Entorn la metodologia d'una hipotètica negociació, seria possible definir un conjunt d'acords per etapes? Tindria sentit una primera fase centrada en les qüestions del reforçament de autogovern i el reconeixement nacional i en un moment posterior qüestions sobre els possibles mecanisme de decisió?
5. Podria ser el diàleg sobre les característiques d'un possible referèndum on també s'inclougui la opció de la independència, un element pacificador o vàlvula d'escapament de les tensions polítiques?

El debat sobre el conflicte des de la perspectiva de l'Estat

L'aprovació de la constitució espanyola el 1978 havia de permetre superar la llarga nit de la dictadura franquista, reprendre el camí de la democràcia liberal i afrontar al problema secular d'Espanya, articulant un sistema d'organització política i territorial que acomodés les demandes intenses d'autogovern provinents principalment de les societats catalana i basca.

La sentència del Tribunal Constitucional de 2010 contra l'Estatut, la negativa a acordar un pacte fiscal, l'inici del procés de reivindicació del dret a decidir, el fets de la tardor de 2017 i l'empresonament i condemna dels lideratges de l'1-O, són alguns dels episodis que mostren la fallida del sistema polític que havia de pacificar o estabilitzar la relació entre Catalunya i l'Estat. Relativitzar aquest fracàs i mirar de nou cap a una altra banda, per instal·lar-se en el bloqueig permanent del diàleg polític després del shock de la tardor de 2017, seria una miopia temerària o bé un acte de despotisme difícilment acceptable dins dels paràmetres que hauria d'aspirar una democràcia liberal.

La crisi estructural d'un sistema polític, es pot interpretar com la suma de múltiples fallides i errors previs, fruit d'una història particular i un *path dependence* que marca un rumb, una inèrcia i una dinàmica institucional concreta i determinada. Hi ha qui vol interpretar la derrota de l'independentisme amb l'aplicació de l'Art. 155CE com una victòria de l'Estat o de l'Estat de Dret, però més aviat és la constatació precisament del fracàs de l'Estat a Catalunya i del trencament dels pactes i les institucions que haurien d'haver canalitzat i

evitat el conflicte.

Aquest àmbit de reflexió que posem en marxa, vol endinsar-se doncs en l'anàlisi i diagnosi de la crisi del sistema polític que sorgeix amb la Constitució del 1978 i que sembla haver saltat pels aires. En aquest esforç d'anàlisi, cal revisar necessàriament les fissures dels pactes constitucionals en l'esfera de l'organització territorial i política de l'Estat i adoptar una perspectiva crítica sobre la seva evolució, així com sobre els desequilibris originats que han acabat trencant els consensos que havien de donar estabilitat a la democràcia espanyola. L'objectiu és també desxifrar els fonaments del bloqueig i l'immobilisme davant les demandes catalanes, tot interpretant els elements que condicionen la cultura política, les dinàmiques institucionals i la incidència del nacionalisme espanyol en l'acció de l'estat.

Aquest exercici, com també a la resta de debats que plantejem, no es vol concentrar només en un anàlisi retrospectiu del passat, sinó que sobretot voldria ser un esforç que contribueixi a definir o preveure, algunes de les pautes que des de l'òptica de l'Estat, es podrien considerar per canalitzar el conflicte i fer front als reptes que planteja.

Per fer-ho, era imprescindible incloure i adoptar com a punt de partida la perspectiva d'aquells que, de manera plural, defensen la continuïtat de l'Estat espanyol, com a projecte i sistema polític i la vigència de la seva comunitat política. Per aquest propòsit hem anat a buscar autors i autores que des d'una diversitat de mirades pensen, analitzen i raonen en la lògica de l'Estat. I els hi hem demanat posar el focus d'aquest anàlisi en la resposta de l'Estat espanyol a les demandes provinents de Catalunya, valorar la seva quota de responsabilitat en aquesta crisi i explorar quines alternatives haurien de determinar el futur a partir d'ara.

Hem anat a buscar a persones representatives de les diferents sensibilitats, amb capacitat d'incidència i d'altaveu, però també de respondre amb rigor i tota llibertat a les preguntes que s'han formulat

Caldrà avaluar doncs, la responsabilitat de l'estat d'acord amb la seva posició de domini i la disposició de tenir al seu abast tot el poder i la capacitat de les institucions i aparells que l'estructuren. És l'Estat i les seves institucions i els actors polítics que el representen que tenen la capacitat d'acomodar i gestionar les demandes que provenen de la majoria social i política de Catalunya o d'ignorar-les i bloquejar-les indefinidament. És l'Estat que podia acceptar o menystenir la celebració de l'1-O però decideix reprimir policialment la votació i perseguir judicialment els lideratges de l'independentisme. Unes reaccions que no es poden donar per descomptades i que podrien haver estat d'una altra naturalesa, tal i com mostra la política comparada. Si bé és cert, que la pròpia naturalesa del conflicte impulsat pel moviment independentista impugna el projecte espanyol en la seva configuració actual, proposant la creació d'un nou subjecte polític, aquesta contradicció no pressuposa ni determina la resposta de l'Estat, ni aquesta ha de ser inevitablement la que ha vingut

desplegant durant tots aquests anys.

Com tampoc es pot donar per descomptat que l'estat sigui un fet obvi, *self evident* o una realitat irreversible i inamovible. Les realitats polítiques i socials no són realitats naturals, sinó fets contingents fruit de vicissituds arbitràries i processos seculars de naturalesa majoritàriament coercitiva que han anat evolucionant al llarg del temps. El procés de creació pre-moderna dels Estats no s'ha originat des de la lògica dels principis liberals, democràtics i representatius, sinó a través de processos caracteritzats per la guerra, la conquesta territorial, la violència, o les unions monàrquiques de diferents dinasties [5]. Moltes democràcies liberals s'han construït a partir d'aquestes realitats estatals preexistents. El liberalisme, en el seu moment històric, va posar especial èmfasi en l'organització del *cratos*, oblidant o obviant intencionadament la definició del *demos*, que ha quedat sovint reduït a un element fàctic i no qüestionat. Molts sistemes constitucionals que deriven del liberalisme democràtic s'han justificat paradoxalment, a partir d'una fal·làcia universalista, malgrat l'assumpció d'uns trets particulars, nacionals i culturals que representaven una realitat concreta i que s'han presentat de manera unitària. Quan aquests sistemes tendeixen a privilegiar i prioritzar, aspectes determinats d'una legitimitat i a menystenir-ne d'altres, com en el cas de les societats plurinacionals o multiculturals, és imprescindible una cultura política oberta que reconegui les metaconcepcions enfrontades i no les discrimini entre elles, cercant un marc més ample que puguin compartir, sense coaccionar la pluralitat de valors o béns nacionals i culturals a protegir i impulsar.

Tanmateix, el cercle viciós del liberalisme clàssic i un tipus de nacionalisme estatista que dona forma a l'estat liberal modern, establint el paradigma de l'estat-nació sobirà i que defensa aferrissadament l'status quo, ha empresonat històricament el pluralisme nacional i persisteix encara ara, en la pretensió d'homogeneïtzar la diversitat de les societats d'avui. La no incorporació de la tradició del liberalisme del reconeixement o de les teories federals, per interrelacionar de manera flexible els *demos* plurals, amb uns *cratos* policèntrics, ha condicionat negativament l'evolució d'un cert constitucionalisme, com en el cas espanyol.

A més, la rigidesa constitucional de l'Estat, està imbuïda d'una cultura política unitària i centralista i d'alguns trets essencialistes propis d'un cert nacionalisme espanyol orgànic, que ha predominat en la resposta política a les demandes catalanes. A tot això, la dinàmica de les "dos Españas" manté encara viva una polarització que s'endinsa en unes fractures històriques i clivelles socials que encara perviuen en el debat polític i que també es retroalimenten d'un anticatalanisme secular atiat per unes determinades elits d'arrel il·liberal.

Tampoc és obvi que les democràcies liberals hagin aconseguit desenvolupar els incentius apropiats perquè els actors polítics treballin en la cerca d'acords. Ans el contrari. Les dinàmiques polítiques i electorals, l'eclosió de les xarxes socials, la pèrdua de credibilitat de les institucions depositàries de la "sobirania" davant els efectes de la globalització, el creixement del nacional-populisme i la polarització que mencionàvem, són també elements que han condicionat i deteriorat el clima polític dels darrers anys.

Mentrestant, una majoria social i política de Catalunya ha desconnectat de l'Estat. Si la

resposta persisteix en seguir ignorant o bloquejant una sortida política i negociada al conflicte, una part cada vegada més considerable de la societat catalana considerarà il·legítim el marc jurídic actual i aquest esdevindrà ineficaç pels seus propòsits, generant més incerteses i majors inestabilitats. Les solucions només transiten en el marc del diàleg i obrint la porta a la negociació política. Possibilitant acords sobre les formes de reconeixement mutu, el consentiment i la continuïtat de tots els subjectes. Explorant nous conceptes per articular el pluralisme, sense descartar la possibilitat d'incloure un procediment legal d'autodeterminació dins de l'ordenament. Quan s'experimenten reformes constitucionals fonamentals, sorgeixen ocasions per el consentiment genuí de les nacions minoritàries presents en un territori. L'acord sobre un dret condicionat de secessió és un poderós símbol de consentiment i de creixement i legitimació del sistema polític que s'ho proposa.

Una vegada més, la gràcia d'aquest exercici consisteix en fer algunes preguntes que poden incomodar. És a dir, formular aquelles qüestions que volen capgirar la lògica de com s'han definit les dinàmiques fins ara. Aquest pot ser un exercici fútil, si aquells cridats a participar s'escapen per peteneres, com es diu col·loquialment. Tanmateix, la gravetat de la crisi viscuda, ens interpel·la a tots per assumir indefectiblement una perspectiva crítica que permeti visitar el perquè d'on hem arribat. En aquest sentit formularíem les següents qüestions per aprofundir en el debat:

1. Quin grau de responsabilitat tenen les institucions de l'Estat i els principals actors polítics que la representen en l'evolució del conflicte i la crisi política viscuda a Catalunya i Espanya en els últims anys?
2. La repressió policial del referèndum, la judicialització de la política o la persecució penal dels impulsors del referèndum era la resposta que havia de donar l'Estat a l'1-O? Ha estat el judici als líders del "Procés" i als organitzadors del referèndum i la seva condemna posterior per sedició dictada pel TS la resposta apropiada d'un estat democràtic i de Dret? Pot l'Estat encarar el conflicte més enllà de concebre-ho com una qüestió legal o judicial?
3. Com hauria de reaccionar l'Estat si l'independentisme volgués tornar a organitzar un 1-0 i hi hagués una nova escalada del conflicte? L'Estat podria o hauria de reaccionar diferent en el futur?
4. Ha patit l'Estat una crisi de legitimitat? Ha disminuït la qualitat de la democràcia espanyola com a conseqüència del conflicte polític? S'han vulnerat drets fonamentals?
5. Com es poden superar les contradiccions que ha viscut l'Estat espanyol entre el principi de legalitat i el principi democràtic?
6. Quin pes en la dinàmica política de l'estat té el nacionalisme espanyol? És possible una evolució "federal" de la cultura política espanyola? Què hauria de succeir perquè així fos?
7. És la *conllevancia* d'Ortega i Gasset amb el problema català i el bloqueig permanent de les demandes independentistes la solució de l'Estat per al s. XXI? Quina seria l'actitud amb què l'Estat hauria de reaccionar?
8. Què hauria de passar perquè l'Estat reconegui com a legítimes i negociables les demandes de la majoria social i política de Catalunya? És el moviment

independentista un actor legítim per negociar una solució política al conflicte?

Hauria de poder realitzar-se el projecte polític de el moviment independentista si es canalitza democràticament i legalment? Què hauria de canviar?

9. Fruit del conflicte viscut és desitjable iniciar un debat sobre una reforma estructural de l'Estat? Quins incentius podria tenir l'Estat i els actors polítics per superar el bloqueig i seure a negociar una proposta acceptable per a totes les parts? Quins incentius caldria promoure per emprendre una reforma constitucional o del sistema institucional que pogués acomodar les demandes provinents de Catalunya fruit de la negociació política? Com s'haurien d'abordar les qüestions de reconeixement nacional, cultural i simbòliques per part de l'Estat? Pot Espanya reconèixer-se com una realitat plurinacional i adaptar el seu sistema polític a aquesta realitat i reconeixement? És la resposta federal el camí a emprendre? De quina manera i amb quins suports?
10. Hauria de formar part de la taula de diàleg, la proposta d'un referèndum que inclogués també l'opció de la independència? De quina manera o vies es podria celebrar aquest referèndum? Quines haurien de ser les condicions d'aquest referèndum? Que incentius tindria l'Estat i els actors polítics?

El debat des de la dimensió europea

El conflicte polític Catalunya - Espanya és un conflicte d'abast europeu que posa en dubte els marcs de sobirania d'un dels estats membres de la UE i que convé interpretar en el marc de la redefinició de la governança a escala europea i també global. El projecte d'integració que hauria de definir un sistema multinivell sobre la base del principi de subsidiarietat, resta però inconclús. Les relacions intergovernamentals que atorguen als estats tot el protagonisme en la presa de decisions defineixen l'actual dinàmica europea i no sembla que els mateixos estats estiguin interessats a cedir més sobirania cap a les institucions de la UE o cap a altres espais més òptims per prendre decisions i desenvolupar determinades polítiques. Malgrat, el fre al projecte federalitzant de la UE, els desafiaments que qüestionen el paper dels estats en el segle XXI tenen també molt a veure amb els canvis que els processos globals i l'evolució d'un món interconnectat i interdependent ha provocat en conceptes clau com el de la sobirania i que s'han de moldejar de nou. Tanmateix, la crisi provocada per la pandèmia de la Covid-19 ha posat de relleu una vegada més, la importància i el rol que segueixen desenvolupant els estats alhora d'atendre demandes vitals com les que afecten a la seguretat de la ciutadania en temps de moltes incerteses i en aquest cas respondre a l'emergència sanitària.

Volem reflexionar sobre la necessitat que les institucions europees, en sentit ampli, desenvolupin un sistema propi de gestió democràtica dels conflictes territorials de sobirania a escala europea

És doncs dins d'aquest marc en procés de canvi i transformació constant, que cal interpretar el conflicte i les demandes d'autodeterminació de Catalunya. L'espai comú europeu però encara no ha donat solució a aquesta tipologia de conflictes, quan certes comunitats polítiques i territorials integrades en els estats, reivindiquen el dret a constituir-se com un nou estat "sobirà". La UE no ha desenvolupat en el marc dels seus Tractats ni dins del seu bagatge institucional una resposta coherent a aquesta problemàtica d'acord amb les aspiracions democràtiques del projecte europeu. Una resposta que hauria de permetre identificar la legitimitat de les aspiracions polítiques col·lectives dels diferents subjectes implicats. Tenint en compte la naturalesa plural i diversa de la UE i les reivindicacions recents de casos com el de Catalunya o Escòcia, seria convenient que la UE es dotés d'uns principis generals que permetin una gestió justa i democràtica d'aquests conflictes basats en el principi democràtic, en el respecte de les minories, en els drets fonamentals o el de legalitat i seguretat jurídica, entre altres.

Aquest àmbit vol reflexionar sobre la necessitat que les institucions europees, en sentit ampli, desenvolupin un sistema propi de gestió democràtica dels conflictes territorials de sobirania a escala europea. Una reflexió, orientada a la necessitat i oportunitat de la intervenció europea i les condicions de la seva eventual justificació. Es tractaria també d'analitzar les possibilitats legals actuals o futures i el marc institucional d'intervenció.

En la mesura que aquests conflictes tenen una vessant interna i una altra externa o europea, seria imprescindible que aquesta reflexió tingués una coherència procedimental multinivell i atendre l'articulació entre els ordenaments jurídics estatals i europeus. Els incentius interns per a les parts en conflicte són clars, estabilitat social, política i econòmica, i els incentius externs, a escala europea, estarien relacionats amb l'aprofundiment democràtic d'Europa i l'obertura del debat entorn al seu model futur, així com el possible enfortiment de el projecte europeu.

L'objectiu és doncs, participar dels debats oberts a nivell europeu al voltant del marc jurídic i polítològic general en el qual s'assenta una resolució democràtica d'aquests conflictes: dret d'autodeterminació, dret a decidir i/o dret a la secessió. Reflexionant sobre les condicions formals i materials concretes que poden conduir a una resolució justa i democràtica d'aquests conflictes. El que s'ha vingut a anomenar les "condicions de claredat", entre altres: la definició dels subjectes decisoris i àmbits de decisió, la combinació de processos deliberatius, de consulta i referendataris, el quòrum de participació i les majories exigibles, les condicions de la pregunta a plantejar, la reversibilitat de la decisió i la reiteració dels processos, les garanties interparts a posteriori, etc. Finalment, orientar aquest debat a la proposta per considerar l'oportunitat de plantejar diversos models d'intervenció europea en funció de les característiques del conflicte territorial en qüestió: la determinació de l'organisme europeu competent en cada cas, els possibles instruments de facilitació, mediació o resolució, la hipotètica definició d'estatus territorials especials o les condicions de l'eventual ampliació interna de la Unió Europea. Així algunes de les preguntes a considerar serien:

1. Quin significat té la sobirania en el segle XXI? Quin rol desenvolupen els estats en el marc d'un món i una globalització en transformació?

2. Com podrien abordar i gestionar les institucions de la UE les demandes d'autodeterminació i de secessió? Quins principis generals l'haurien de guiar? Quins incentius té la UE per intervenir? Com es justifica la intervenció de la UE en el marc d'aquests processos?
3. Com articular una resposta coherent d'acord amb els ordenaments jurídics estatals i europeus?
4. Quines podrien ser les condicions de claredat que es podrien establir en un marc europeu comú?
5. Com s'hauria d'articular una proposta a nivell europeu que englobés tots aquests aspectes descrits? Quines institucions haurien d'intervenir? Es poden crear instruments específics per la gestió o mediació d'aquest tipus de demandes i conflictes a escala europea?
6. Quines haurien de ser les condicions d'una possible ampliació interna per la creació d'un nou Estat sorgit d'una comunitat política que forma part d'un país membre de la UE?

El propòsit d'aquesta iniciativa i la reflexió i debat que proposem al voltant d'aquets quatre eixos no és menor. Ens conformaríem i ens sentiríem satisfets si algunes de les qüestions aquí plantejades i les respostes que s'articulin a partir d'ara contribueixen a una deliberació de qualitat que permeti fer avançar el conflicte i, qui sap, si a generar futurs acords que ens permetin evolucionar democràticament.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- 1 — Arendt, Hanna. *The Human Condition. Second Edition* (1958) University of Chicago Press.
- 2 — McCoy, Jennifer. "La polarització perjudica la democràcia i la societat". *Diàleg en societats polaritzades* (2019). Per la Pau N. 36 – ICIP. Disponible [en línia](#)
- 3 — Herbolzheimer, Kristian. "Conceptes per navegar en un marc d'incerteses". *Diàleg en societats polaritzades*. (2019). Per la Pau N. 36 – ICIP. Disponible [en línia](#)
- 4 — Fontana, Josep. *La formació d'una identitat. Una història de Catalunya* (2014). Barcelona. Eumo Editorial.
- 5 — Tal i com afirmava Xavier Rubert de Ventós: "...de un modo un poco bruto y un poco mal educado, nosotros tenemos un sistema democrático pero el perímetro que lo define, se decidió por la sangre de los soldados de siglos atrás y el semen de los monarcas. Estos dos elementos configuraron unas líneas y estas líneas alguien decidió que eran sagradas, y no se tocan. Démonos cuenta de hasta qué punto esta democracia que creemos liberal, no se funda en la decisión de los pueblos, sino en los avatares de la historia y la geografía..." *España ¿ un proyecto compartido?* (2007) Publicacions de la Fundació Catalunya Segle XXI

Pere Almeda

Pere Almeda i Samaranch és director de l'Institut Ramon Llull. Anteriorment havia sigut director del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis i de la revista IDEES. Jurista i politòleg, té un Diploma d'Estudis Avançats (DEA) en Ciència Política i un postgrau en Relacions Internacionals i Cultura de Pau. És professor associat de Ciència Política a la Universitat de Barcelona. Ha treballat i col·laborat en diverses institucions com ara el Parlament de Catalunya, el Parlament Europeu o el Departament d'Afers Polítics de la Secretaria General de Nacions Unides. Va ser coordinador del projecte internacional del recinte Històric de Sant Pau i de la Fundació Catalunya Europa, liderant la iniciativa *Combatre les desigualtats: el gran repte global*.